

הגאון רבי חיים פינחס שיינברג שליט"א

מח"ס טבעת החשן וכו'

ראש ישיבת תורה אור, ירושלים.

בדין מרבה באכילת מצה בליל פסח ושאר ימי החג

ענף א' – בדין ריבוי אכילות ושיעורים בלילה ראשונה

ידוע שיטת המהר"ל בהגדה והנצי"ב בהעמק דבר דהמרבה באכילת מצה בליל פסח הוי רבויי מצוה, ויש לברר האם זה דוקא בהמשך של אכילה אחת או אפילו לאחר שהפסיק מאכילה הראשונה דחויבא.

לכאורה דין זה תלוי באם רבויי מצה בליל פסח הוא להרבות בעיקר המצוה דאכילה דחובה או"ד להרבות במצוות ע"י ריבוי אכילות, כלומר שלצד הראשון יש להרבות בכמות אכילת מצה להגדיל את מצותה למצוה גדולה אחת שיש בה ריבוי בכמות המצה הנאכלת, ולצד השני יש להרבות בהרבה מצות של אכילת מצה שכאז"א היא מצוה בפ"ע, ונ"מ דאם כסברא הראשונה דיש להגדיל את אכילת החיוב, הרי כל ריבוי וריבוי צריך שייכות וצירוף לאכילה הראשונה דחויבא, דבריבוי כשהוא בפ"ע אין בו כלום כ"ז שאיננו מצורף לאכילה דחויבא, ולכאורה לפי"ז יהא מקום לומר דהיינו דוקא כשהם בסעודה אחת, ולא כשהפסיק את השייכות והצירוף לאכילה דחובה דתו לא שייך ריבוי מצוה בפ"ע, משא"כ לסברא השני שיש להרבות

במצוות, הרי כל אכילה ואכילה בפ"ע, וא"כ לכאורה יהא מקום לומר דא"צ לשום שייכות וצירוף לאכילת חובה מדכל אכילה ואכילה יש בה משום מצוה בפ"ע.

ויעוין בס' הר צבי או"ח ח"א סי' ב' ובס' מקראי קדש הל' פסח ח"ב סי' מ"ח להגאון רבי צבי פסח זצ"ל דס"ל דריבוי המצוה הוא דוקא בסעודה אחת, משא"כ בב' סעודות ליכא שום מצוה, ולכאורה מבואר דס"ל תרתי א' בגוף דין הריבוי שהוא דוקא בצירוף לאכילה הראשונה, וב' בהל' צירופי אכילה דהיינו דוקא כשכל האכילות בסעודה אחת, ולענ"ד מסתבר לכאורה כדבריו אע"פ שהי' מקום לפקפק בשניהן ויש בזה עוד נ"מ להלכה וכמשי"ת בע"ה.

והנה בדין הראשון שהריבוי הוא תוספת בעיקר מצות האכילה ע"י הגדלתה ולא תוספת מצוה אחרת כבר כתבתי בס' משמרת חיים ח"א עניני פסח אות י"ב, דמסתברא לענ"ד לכאורה, דהנה יש שלמדין מדין רבויי במצה דאיכא כע"ז מצוה להרבות בתקיעות בר"ה, וז"ל ונראה דלא קרב זא"ז, דלגבי אכילה שייך לומר דהוי אכילה אחת, ולכן אף דמצוה לאכול רק כזית אחת, מ"מ אם אוכל יותר, חשוב הכל אכילה אחת, ומקיים יותר מצוה, משא"כ גבי תקיעת שופר אין ענין צירוף בכלל גבי תקיעות, וכיון

דתקע קיים המצוה, ומה ימשיך המצוה עוד, עכ"ל שם.

ובגוף סברת ההר צבי שבהפסיק את סעודתו נסתיימה כל שייכות לאכילה דחיובא ותו ליכא משום רבוי מצותא, יש מי שהקשה דמהו ענינו לסעודה, דהרי עיקר המצוה היא אכילה של כזית כדרך אכילתו בשיעור אכילת פרס, ולפי"ז הרוצה להוסיף בה לכאורה יצטרך להוסיף בעצם מעשה האכילה, וא"כ אמאי מהני מאי דמוסיף לאחר כדי אכ"פ דתו לא מצטרף לתחילת האכילה ואכילה אחרת מיקרי, ואפילו אם לא הסיח את דעתו ולא הפסיק כלל אלא אכל כל השיעור של אכ"פ כולו, מ"מ בסיומא דזמן זה הרי הדין מפסיק את שם מעשה האכילה מלצרף מה שלא נאכל תוך כדי אכילת פרס. וא"כ תו מאי שייך להוסיף בה כשנסתיימה והדין הפסיק את האכילה הקודמת מלהיות לה שייכות והמשך.

אלא יעוין כעין סברת ההר צבי בר"ן בנדרים י"ז. בד"ה כיון וכו' בא"ד כי תלה נזירות באכילת ככר, צריך שיהיו התראות מחלקות בין כל זית וזית שבו, דאי לא לא מקריא אלא אכילה אחת, ולא מחייב עלה אלא חד נזירות כנ"ל ע"כ, הרי דריבוי אכילות מיקריין אכילה אחת עד שמחלקן.

ולכאורה יהא מקום לבאר ע"פ המבואר בשו"ע סי' ר"ו ס"ה וז"ל בא"ד מי שברך על פירות שלפניו ואח"כ הביאו לו יותר מאותו המין או ממין אחר שברכתו כברכת הראשון, א"צ לברך. הגה וטוב ליזהר לכתחלה להיות דעתו על כל מה שיביאו לו, עכ"ל. וכתב המ"ב בסק"כ

בא"ד והנה מדברי הרמ"א דבסמוך משמע דהמחבר מיירי אפילו בשלא היתה דעתו בהדיא על כל מה שיביאו, רק שבירך על פירות אלו שהיו לפניו בסתמא, ואמרינן דזה הוי כאלו אתני בפירוש שאם יביאו לו עוד שיאכל גם מהן, משום שכן דרך האדם לכווס מאכילה קטנה לגדולה, אא"כ ה' דעתו בהדיא שלא לאכול רק אלו הפירות שהם לפניו וכו' ע"כ, הרי ס"ל למחבר שמן הסתם דעתו של אדם לצרף כמה אכילות וליגרר מאחת לשניי, וא"כ לכאורה כע"ז ה' מקום לבאר את דברי הר"ן דמן הסתם הרבה אכילות כאכילה אחת דמיין עד שיודע לך במה נתחלקו.

ואין לומר דצירוף כמה מעשי אכילה לשם אכילה אחת היינו דוקא בהנאת האכילה, ושבאכילה ארוכה וכגון בקביעות ובסעודה דמצטרפי הרבה מעשי אכילה אינו אלא מחמת הנאת השביעה הבאה ע"י צירופן, ומשא"כ במעשה אכילה שכאו"א לבדה קאי ולית להו צירוף בהדי הדדי, ושמצה עיקר חיובה במעשה אכילה ולא בהנאת האכילה, ושלכן ליכא צירוף של הרבה מעשים אהדדי, דהרי יעוין במתני' ריש פרק ע"פ ערבי פסחים סמוך למנחה לא יאכל אדם עד שתחשך וביאר רש"י בד"ה לא יאכל כדי שיאכל מצה של מצוה לתיאבון משום הידור מצוה עכ"ל וכע"ז ברשב"ם נמי יעו"ש, וא"כ הרי התיאבון היא מחלקי אכילת מצה, ואם נימא דליכא אלא מצוה של מעשה אכילה גרידא, א"כ מאי ענינו להדר באכילתו בתיאבון שאיננה אלא בהנאת האכילה, והרי אין המצוה אלא לאכלו ותו לא, אלא לכאורה

משמע שהנאת האכילה נמי איכלל בהאי מצוה, ולכאורה היינו מדהמצוה לאכלו בדרך אכילה, והיינו בהנאה וכמבואר בגמ' שם קט"ז: דבעינן טעם מצה, וא"כ סתם אכילה היינו בהנאה נמי ולא בלעיסה ובליעה גרידא, ולפי"ז מובן שכלל שמהדר בהנאת האכילה גם מוסיף בקיום מצותה, ושלכן אפשר לאדם וגם נתחייב להדר במצה לאכלו בתיאבון, ולכאורה מסתבר שלפי"ז יהא מקום לומר דהה"נ שלכן גם יהא אפשר להוסיף במצות מצה גם ע"י אכילה ארוכה שיש בה צירופן של הנאות שונות מהריבוי בכמות המצה הנאכלת.

ולפי"ז מסתבר גם לענ"ד לכאורה דליכא משום רבויי מצוה אא"כ ע"י שייכות והמשך מאכילה ראשונה דחיובא לשאר האכילות לצרפינהו אהדדי, ושהוא כדרך צירופי אכילות, דהיינו דוקא בסעודה אחת, ומשא"כ כשכבר פירש מהסעודה הראשונה דנסתיימה האכילה הראשונה לגמרי דתו לא יהא באכילת מצה משום רבויי במצות מצה.

ויעוין בהררי קדש שם שאסתייע מהא דשבת קל"ב דפירש ממילה לאחר רוב ס"ל לרש"י שאינו חוזר עליו בשבת ולרמב"ם אינו חוזר עליו כלל, דחזינן דבריבוי מצוה שהפסיק באמצע ההתעסקות שוב לא חל דיני עיקר המצוה, וכה"ג הכא במצה כל זמן שהוא עסוק באכילה ראשונה דהיינו סעודה ראשונה אז הוי רבויי מצוה, משא"כ בהפסיק את סעודתו שוב אין האכילה האחרונה מצטרפת לראשונה ותו ליכא משום רבויי מצוה.

ובמחכ"ת לכאורה יהא מקום להעיר האם אין בזה אלא דמיון לדין הראשון שהתוספת צריכה שייכות לעיקר המצוה, ושהוא ע"י המשך בהתעסקות של עיקר המצוה כל זמן שלא הפסיק, ומאי ראייה לדין השני שהמשך הזה מתקיימת בסעודה אחת, ולכאורה עדיין יהא אפשר לומר דהוא דוקא בדכייל את הריבוי במעשה אכילה אחת.

ועוד אפילו בדין הראשון בעצם הצורך לרציפות, לכאורה יהא מקום לחלק בין מילה לאכילת מצה, דהנה שיעור עיקר מצות מילה הוא בגילוי רוב העטרה, ואח"כ י"ל דליכא מצוה של מילה כלל, ורק משום מצות הידור שהיא מצוה בפ"ע להדר בקיום מצוות, והידור בפ"ע יתכן דלית ב"י משום מצוה אא"כ ע"י צירוף לעיקר המצוה, דודאי המגלה רק מיעוט בתרא דעטרה מבלי לגלות רובו לא עשה כלום, וס"ל לרש"י ולרמב"ם שלאחרי שפירש שוב ליכא שייכות של ההידור לעיקר המצוה ולכן לרש"י אינו דוחה את השבת, ולרמב"ם ליכא שוב שום מצוה של הידור כלל, משא"כ במצה שכוונת התוה"ק לאכול מצה בלילה זה, ושהמרבה בזה מרבה במצוה, ולכן יהא מקום לומר שכל אכילה ואכילה בפ"ע אית בה משום מצוה כל שהוא בזמן הראוי לקיום המצוה ואפילו כשאיננה מצורפת למעשה קיום עיקר חיובא דכזית, ואפילו אם נימא דבעינן צירוף לאכילת חיוב, מ"מ אכתי יהא מקום לומר דהיינו לאו דוקא ע"י צירוף סעודה, אלא גם ע"י שום צירוף בזמן המצוה [בין אם הוא כל

דהטעם דבלא פירש גומר את כל העטרה היינו מדכשיש המשך בין חיתוך מיעוט בתרא לרוב העטרה, אז המיעוט בתרא לא הוי הידור בעלמא אלא מישך שייך ומצטרף ונכלל בגופה דמעשה דמצות מילה ובדין דחיית שבת שבה, ולכן כל זמן שלא פירש גם ציצין שאינן מעכבין דוחין את השבת, ומשא"כ כשפירש ותו לא שייכי למעשה עיקר המילה הדוחה את השבת, וליכא לרש"י אלא מצות הידור לבדה ולרמב"ם גם זה לא, ולכן לרש"י אין לדחות את השבת לחזור אציצין שאינן מעכבין לשם מצות הידור בעלמא, וחזינן שבהלכות מצוות כשיש צירוף חלקי עשיית מצוה יש להו דין אחד וכגון דחיית שבת לרש"י ודין הידור לרמב"ם וכנ"ל, ומשא"כ כשאין להו שייכות לא מצטרפי בדין אחד ולרמב"ם אזלא לה כל עיקר מצות הידור ולרש"י עכ"פ נתבטלה ממנה דין דחיית שבת.

והנה מצה צ"ל לחם עוני, ובפשטות היינו שיש גם דין לחם המעכב במצה וכמבואר בפוסקים, והנה לחם הוא עיקר סעודה, ויעוין לשון תוס' בפסחים ק"ח. שאפילו למ"ד שלאחרי ב' כוסות הראשונות מאי דהוה הוה, מ"מ אכתי תיקנו הסבה באכילת מצה מדהיא עיקר סעודה יעו"ש. ויעוין לשון הרמב"ם פ"ח מהל' חו"מ דמשמע שיליף ממצה שיש מצוה בהסיבה בכל אכילות לילה זו, ובפשטות היינו אפילו בשאר דברים שטפלין למצה מדין סעודה, ויל"ע דמהו השייכות של שאר המאכלים של שמחת יו"ט לדינא דהסיבה שחיובה במצה. אלא לכאורה מבואר שחלות אכילת מצה מישך שייך לכל הסעודה, ולא רק מדין

הלילה כולה או בין אם הוא רק עד חצות כמבואר בביאור"ל סי' תע"ז ס"א יעו"ש].

[ואגב לכאורה יהא מקום להעיר שאם קידם במיעוט בתרא ואח"כ גילה את הרוב אטו האם בזה מתקיימת מצות מילה בהידורה, ויתכן דבמעשה המילה ליכא הידור ורק בהסרת הערלה, ויתכן שהוא תלוי במחלוקת רש"י והרמב"ם הנ"ל, שלכאורה רש"י ס"ל שיש הידור בהסרת הערלה אפילו שלא בשעת ההתעסקות בגוף המילה, ולכן לאחרי שבת שפיר עביד למיעביד הכי, אלא גם ס"ל שאין בהסרת הערלה משום דחיית שבת כלל, ורק חובת מעשה המילה ביום השמיני הוא שדוחה את השבת, ולאחרי שפירש שוב א"א להדר במעשה זו, משא"כ לרמב"ם שלכאורה ס"ל שלאחרי שפירש תו ליכא שום הידור בהסרת הערלה לעצמה כלל, ונמצא דליכא הידור של הסרת כולו אלא בשעת עשיית עיקר המילה דוקא ותו לא, וכל ההידור הוא במעשה המילה ולא בהסרת הערלה, ולכאורה גם יהא מקום לחלק בין דין הסרת מיעוט בתרא לפני ולאחרי עיקר המילה, ויעוין דברי בית הלוי ובס' זכר יצחק ובספר ח"י מרן רי"ז הלוי ואכמ"ל].

והנ"מ בין הני תרי טעמי, דאם כסברא הראשונה שכל אכילה ואכילה הויא לה מצוה בפ"ע, א"כ ניבעי שיעור כזית דוקא לכל ריבוי וריבוי, משא"כ לסברא שניה דבעינן צירוף לאכילה הראשונה, הרי בכל משהו ומשהו מרבה בו, ויתכן שהוא לאו דוקא בשיעור כזית אלא בכלשהו נמי.

ומ"מ מסתבר לענ"ד שהדמיון בין מצה למילה עולה יפה דיהא מקום לומר

בה"נ מחמת דין לחם שבה, אלא גם מעיקר דינא דמצה של ליל פסח וכמבואר מדין הסיבה דאל"כ מאי שייכא הסיבה בשאר הסעודה ומנ"ל שיהא דין כזה, ובפרט למ"ד דמאי דהוה הוה הרי לאחרי ב' כוסות הראשונות תו לא מיקרי זמן מצות הסיבה, אלא משמע שכל הסעודה כולה שייכא לעיקרה שהיא מצה, ויתכן דהיינו מדמצות אכילת מצה דליל פסח לא תהא מצות אכילת כזית גרידא, אלא אכילת סעודת מצה שעיקר חיובה בכזית, ושזה מתבאר במאי דבעינן בה דין לחם שהוא עיקר סעודה, ושלכן גורר את כל הסעודה בדין הסיבה, ולפי"ז מסתבר לכאורה שחלות דין מצותה כדרך אכילתה דהיינו כל זמן הסעודה שדעתו על אכילת מצה, דכל האכילות שבסעודה אחת שייכין אהדדי ומצטרפין ליכלל במצוה גדולה אחת ששורשה וחלותה בחובת אכילת כזית ראשונה שחלות מצותה מתפשטת וגוררת את כל אכילות מצה שבסעודה וכן כל שאר המאכלים למצות הסיבה שלה, משא"כ כשפירש מסעודתו, דתו ליכא שייכות וצירוף לאכילה ראשונה דחיובא, ותו לא חל דין מצות אכילה שלה על כל אכילה ואכילה בפ"ע מדנפסק הצירוף לאכילה דחיובא. העולה מהנ"ל:

א' יש לחקור אם רבויי מצות אכילת מצה בליל פסח היינו לעשות מצוה יותר גדולה או"ד להרבות במצוות.

ב' להר צבי ס"ל וכן מסתבר לענ"ד לכאורה דהיינו מצוה אחת גדולה, ושהוא דוקא כ"ז שלא גמר את הסעודה של אכילת כזית דחיובא.

ג' ונ"מ האם דוקא באכילה אחת או"ד בסעודה אחת או"ד אפי' בכל זמן מצות אכילת מצה, וגם האם באכילות של כזית דוקא או"ד אפילו בכל שהוא.

ואגב לכאורה יהא מקום לעיין אם ס"ל למהר"ל ולנצי"ב שהריבוי הוא רשות או"ד שיש חיוב להרבות כפי יכלתו.

וכן לכאורה גם יהא מקום לעיין לפי שיטת המג"א והט"ז בסימן תע"ה שצריך לבלוע כל שיעור אכילת מצה בב"א והובא במ"ב שם סוס"ק ט' ומ"א האין אפשר להוסיף במצוה זו. והנה אם נימא שהוא ריבוי מצוות דהיינו ריבוי אכילות של כזית, הרי פשוט שאפשר להוסיף בליעות של שיעור שלם בב"א דומיא דעיקר החיוב, ומיהו אם נימא שהריבוי הוא באכילת חיוב לעשותה מצוה יותר גדולה בכמותה, א"כ אע"פ שלכאורה אפשר להוסיף בכמות על השיעור בבליעה ראשונה ואפילו כשאין בריבוי אלא פחות מכשיעור וכנ"ל, מ"מ לאחרי בליעה ראשונה יל"ע האין אפשר להוסיף, ויתכן דתלוי באם בליעה בב"א מעכבת בקיום המצוה או"ד רק בדין חיוב שבה, דאם כצד הראשון לכאורה שוב א"א להוסיף דבליעה דחיובא נסתיימה ואזלא לה, אבל אם כצד השני הרי אין הבליעה בב"א מעכבת בעצם המצוה ורק בדין חיוב שבה, וא"כ לאחר שקיים עיקר החיוב כדינו יהא מקום לומר דשוב יהא אפשר להוסיף אח"כ ואפילו כשאינו בולע בב"א. ונמצא דאיכא ג' צדדים, או להוסיף בבליעות של שיעורים שלימים בב"א, או שצריך להוסיף בבליעה ראשונה דוקא ותו לא מידי, או שאפשר

להוסיף בסתם אכילות, ואכמ"ל בזה רק להעיר.

ענף ב' - בדין ריבוי ימים במצה ובסוכה

הנה יעויין במ"ב סי' תרל"ט ס"ק כ"ד וז"ל בא"ד שידוע דעת הגר"א דמצוה לאכול מצה כל שבעת ימי פסח כפשטיה דקרא שבעת ימים תאכלו מצות, אלא דמ"ע הוא רק בערב, משא"כ אח"כ הוא רק מצוה בעלמא ע"כ, ולפי"ז לכאורה ליכא שום שייכות לאכילת חובה דלילה ראשונה, דליכא שייכות לאכילה ראשונה כשהפליג להפסיק כ"כ, ואטו האם האנוס מלאכול בלילה ראשונה א"א לו לקיים מצות רשות דשאר ימי החג אע"פ שאין לו מציאות של תוספת על החיוב, ויש מי שהוכיח מכאן שלכאורה מבואר דס"ל שהמצוה להרבות אינו בצירוף לאכילה ראשונה דוקא, אלא כל שמרבה באכילות דמצה מקיים מצוה, וא"כ לאו דוקא בסעודה אחת.

ולכאורה אין בזה הכרח, די'ש לחקור בהאי מצוה של אכילת מצה בשבעת הימים, אם הוא המשך מאכילת מצה דלילה ראשונה או"ד מצוה בפ"ע, כלומר האם יש מצוה אחת של אכילת מצה בכל ימי הפסח, אלא שמתחלקת מצוה שבלילה ראשונה יש חיוב לאכול כזית

ושאר האכילות אינן חיוב ורק רשות, וכל המרבה באכילת מצה מגדיל במצוה אחת הנמשך לכל שבעת הימים, [וידוע פירש"י בחומש בעניני לשון שבעת ימים דהיינו אישטנבו"ק, והפירוש המקובל בזה הוא שיהו כעין הוי' אחת], או"ד איכא שתי מצוות מיוחדות דלית להו שייכות

אהדדי, דהיינו בלילה ראשונה איכא מצות בערב תאכלו מצות שהיא מצוה מסויימת בפ"ע והיא חובה, ויש גם מצות שבעת ימים תאכלו מצות שהיא נמי מצוה בפ"ע שכולה רשות ולית בה חיוב כלל, ולפי"ז לא יהא הוכחה בין דין מצה בשאר ימי החג לדין המוסיף באכילת מצה בלילה הראשונה, מדשתי מצוות מיוחדות נינהו ולית להו שייכות להוכיח אהדדי.

ולכאורה יהא נ"מ אם בעינן בזה מצת מצוה שנעשית ע"י עשיית אדם ולשמה וכו', דאם מצות ז' ימים היא מצוה בפ"ע א"כ הא מנ"ל, ואם היא מצוה אחת עם הא דליל פסח, א"כ יתכן שדיניהן יהיו שוין בכל חוץ מהא דכזית בלילה ראשונה הוא חובה והשאר רשות, והנה גם ידוע שהגר"א הקפיד לאכול מצת מצוה דוקא גם לקיום מצות אכילה דז' ימים, וא"כ יתכן שמבואר דס"ל לגר"א דהא דז' ימים הוא מצוה אחת עם הא דמצת מצוה דלילה ראשונה, דאל"כ מנ"ל הא דניבעי מצת מצוה בכל ימי הפסח.

ולכאורה יהא עוד נ"מ לגבי נשים, דהנה יעויין בגמ' פסחים מ"ג: דנשים היו פטורות מאכילה מצה בליל פסח מדהוא מעשהז"ג, לולא הא דהוקשו מצות מצה ואיסור חמץ למילף שכל שישנו בב"ת חמץ ישנו באכילת מצה, והי' מקום לומר דהיינו דוקא להך אכילת מצה דחיובא, משא"כ להא דרשות דז' ימים היקישא מנ"ל, אא"כ עיקר ההיקש הוא מפסוק דשבעת ימים תאכל עליו מצה, ויהא מבואר דשייכי נשים להא דרשות דז' ימים, ואכתי הי' מקום לעיין דא"כ מנ"ל דחייבין בלילה ראשונה, אם לא נימא

שמצות לילה ראשונה היא נמי מהא דז' ימים אלא שיש בה חיוב מיוחד, משא"כ שאר הימים דהוי אותה המצוה ממש ורק רשות.

ומיהא אכתי ליכא להוכיח מכאן שמדמרבין בשאר הימים אע"פ שהפסיק מלילה ראשונה, שלכן גם יהא אפשר להרבות בלילה ראשונה אע"פ שהפסיק, דאולי גם בשאר הימים ליכא מצוה אלא באכילה אחת, ושא"א להרבות אלא ע"י הצירוף בסעודה אחת וכנ"ל.

והנה ז"ל המשך המ"ב שם אפשר דה"ה הכא (א.ה). כלומר בסוכה שיש בה חיוב בלילה ראשונה כמבואר בשו"ע ונו"כ שם) מצוה לכתחילה לאכול פת כל ז' ימים ולברך לישב בסוכה עכ"ל. והנה אע"ג דילפינן יסוד חיוב אכילת פת בסוכה בלילה ראשונה מגז"ש ט"ו ט"ו מליל פסח וכדמבואר בסוכה כ"ז, מ"מ אין למידין מט"ו כל פרטי דיני מצוה רץמש שיהו שייכין בסוכה, דהנה א"צ מצת מצוה ורק לחם, ובמ"ב לא מצינו דניבעי אפילו לחם עוני (ויעויין בזה בפמ"ג שם ובספר מועדים וזמנים ואכמ"ל), ולשע"ת שם סק"ח סגי אפילו בפת הבאה בכיסנין כל שקבע עלה בשיעור קביעות סעודה, ובמנח"ח מצוה י' כתב דסגי אפילו בכזית מדעכ"פ הוי פת מדאורייתא לענין חלה, ולא דמי לברכה דתלוי גם בקביעות ולא בשם פת לחודה [ויעוי"ש שכ' שהחיוב קובעת אפילו לענין בהמ"ז וסעודת יו"ט ובמק"א הארכת וי"א], וגם אין נשים חייבין בהא דסוכה וכנ"ל. וק"ל שכשכתב המ"ב לשון אפשר היינו שיותר מסתבר לי' שכן הוא הדין, אלא שמדיש מקום לפקפק בו

ולא נתבאר להדיא בפוסקים לכן כתב בלשון אפשר. ולכאורה יהא מקום לעיין במה קמסתפקא לי' בכלל, דהרי ילפינן חובת לילה ראשונה דסוכה מגז"ש ממצה וכדמבואר בסוכה כ"ז יעוי"ש, וא"כ הרי ליכא גז"ש רק ללילה ראשונה ותו לא, ולפי"ז שפיר אפשר לחלק בין מצוה דכתיב בה להדיא שבעת ימים שלכן קיים בה מצוה כל ז' הימים, משא"כ בסוכה דליכא שום פסוק מפורש כלל ומנ"ל לחדש בה מצות אכילת פת לכל ז' הימים, ויותר דא"כ אמאי יהא יותר מסתבר לי' למ"ב דשייך כל ז' ימי החג.

ויעויין בגמ' סוכה כ"ח: דשו"ט אם נשים נתמעטו מסוכה מדכתיב האזרח או"ד מהלכתא, ומקשה אמאי צריכין להו מיעוטא הרי בלא"ה הוי מעשהז"ג, ומתריך רבא אמר איצטריך, סד"א יליף ט"ו ט"ו מחג המצות, מה להלן נשים חייבות אף כאן נשים חייבות קמ"ל ע"כ, ובפשטות הסוגיא משמע דמיירי בכל ז' הימים וכדבקטן וגרים יעוי"ש, וא"כ יל"ב דהרי הגז"ש לא מיירי אלא בלילה ראשונה וא"כ האין הו' ס"ד להרבות נשים לז' ימים, אא"כ נימא דלילה ראשונה ושאר הימים יסודן במצוה אחת בין בפסח ובין בסוכה אלא שבלילה ראשונה איכא חיוב מיוחד וכנ"ל, אלא לכאורה אין בזה הכרח אם נימא דהוה קס"ד לרבות נשים רק ללילה ראשונה.

ולכאורה מסתבר שאם נימא שבמצוה יש שייכות בין אכילה דלילה ראשונה להא דכל ז' הימים שעיקרה ותחילתה חובה וסופה מצוה, הנה בין אם נימא שכל ז' הימים הן בתורת ריבוי מצוות מעין אכילה דחיובא בלילה ראשונה, ובין

כשני הצדדים האחרונים דאיכא בה מצוה, יש מקום לחקור כנ"ל אם אכילת לילה ראשונה משום אכילה או"ד משום סוכה].

ויהא נ"מ בזה לכמה ענינים, כגון לשיעורה ולמי מחוייב בה ולאיה מין פת, דאם עיקרה מצות אכילה מיוחדת כמו מצה, א"כ שיעורה בכזית, וכן חייבין מצטער וחושאב"ס כדיני שאר מ"ע, וגם יהא מקום לשיטת הפמ"ג דבעינן לחם עוני, ומשא"כ אם חיובה מדין סוכה, א"כ יהא שיעורה בכביצה כדין חובת סוכה בשאר ימי החג, ומצטער יהא פטור כדין סוכה בשאר ימי החג, ולא ניבעי לחם עוני אלא יהא י"ח בכל פת שיש בה משום קביעות של דירה, והדברים עתיקים וארוכים וכבר האריכו האחרונים בזה בסי' תרל"ט ותר"מ יעו"ש ובפרט במ"ב בסי' תרל"ט ס"ק ל"ה ואכ"מ. ויהא שייך עוד נ"מ בניד"ד דאם יש חיוב של אכילה מדין דירת סוכה, א"כ הרי מצותה כל ז' ימי החג, וא"כ יהא אפשר לומר דכמו במצה מצינו שיש רשות לז' ימים כן בסוכה יהא מקום לומר כן מעיקר דין סוכה ולא מחמת דינא דט"ו ט"ו.

ויתכן שיותר מסתבר כביאור הראשון שיש קשר בין לילה ראשונה לשאר הימים, חדא מלשון המ"ב שתלה הא דז' ימים דאכילה בסוכה בהא דמצה, דמשמע שמצות סוכה הוא ממש כמו מצה, ואם נימא דבמצה כל ז' הימים יסודן במצוה אחת שתחילתה חיוב וסופה רשות, א"כ שפיר יהא קצת הכרח למימר דהה"נ בסוכה, משא"כ לפי הביאור השני אין ז' ימים דמצה ודסוכה תלויין זב"ז כ"כ, אלא כאו"א כתיב בה ז' ימים בפ"ע,

אם נימא שכל הז' ימים הן כעין מצוה אחת גדולה שתחילתה חיוב וסופה מצוה מבלי חיוב, דא"כ אפשר למילף הימנו בסוכה שכמו שבמצות מצה דכתיב בה ט"ו תחילתה חובה באכילה ראשונה דלילה ראשונה וסופה מצו' אח"כ בכל ז' הימים, כמו"כ בסוכה דכתיב בה ט"ו תהא תחילתה חובה באכילה ראשונה דלילה ראשונה וסופה מצוה אח"כ בכל ימי החג.

אלא יתכן דאפילו אם נימא שבמצה לילה ראשונה ושאר הימים שתי מצוות שונות ניהו, דאכתי יש מקום לומר שבסוכה איכא מצוה של ז' ימים, דהנה יש לחקור האם חובת אכילת פת בלילה ראשונה היא חובה מיוחדת של אכילה וכמו במצה, או"ד חובת דירה בסוכה שעיקרה באכילה וכשיטת ר"ת שאין לברך ברכת סוכה אלא דוקא באכילת קבע וכמבואר במחבר ונו"כ סוס"י תרל"ט יעו"ש, [וגם יהא מקום לתלותו באם יסוד חובת סוכה באיסור לדור חוץ לסוכה או"ד במצוה לדור בסוכה או"ד עיקרה מצוה ויש איסור הבא מכח המצוה, ויעויין במנח"ח סי' שכה ובס' שערי יושר ויש מקום להאריך בבירור הכרעת המ"ב בזה דיעו"ש סי' תרכ"ו סק"ה ובשעה"צ אות ו' בדין ביטול סכך פסול לכתחילה, ובסי' תר"מ ס"ק ה' בדין ספינן דשייך באיסורים, ושם ס"ק ל"א ובשעה"צ אות מ"ח בדין אונן שפטור ממצות וחייב באיסורים ויעויין בס' עמק ברכה ריש הל' בה"נ ויש להאריך ואכ"מ, ונ"מ בדין דאם כצד הראשון דליכא מצוה ורק איסור הרי לכאורה ליכא מקום לחייב במצוה של דירה וא"כ חובת לילה ראשונה איננה אלא באכילה גרידא, ואם

וכע"ז הא דגז"ש בסוכה היא מצות אכילה בפ"ע ולא משום מצות סוכה, וס"ל דאיכא מצות בערב תאכלו מצות באכילה ראשונה בכל ז' הימים, ומסתפקא ליה למ"ב לפי"ז האם ילפינן סוכה ממצה דשייך מצוה זו באכילה ראשונה של כל יום ולילה של ז' הימים, ולפי"ז באכילת פת בסוכה בשאר הימים יקוימו שתי מצוות חדא הא דסוכה ועוד הא דילפינן מהגז"ש. אלא שלפי"ז יהא צורך לבאר אמאי לא סגי לברך בכל ז' הימים בכזית פת כשמכוין לקיים מצוה זו, אלא אם נימא שלר"ת דס"ל שמברכין רק בשעת אכילת קבע היינו מדברכת סוכה נתקנה רק בשעת חיוב ולא בקיום מצוה, ועוד יש לבאר אמאי לא נילף ממצה שנשים יהיו מחוייבות באכילת לילה ראשונה דסוכה, ובפרט לפמ"ג דס"ל שדומין גם בהא דבעינן לחם עוני, ויש להאריך ואכ"מ אלא להעיר.

והנה אפילו אם נימא דלילה ראשונה וז' ימים דפסח תרי מצוות שונות נינהו, יתכן שבפשטות כוונת המ"ב דמסתבר דס"ל להגר"א שרצון התוה"ק שיהודים ירבו לעסוק ז' ימים באכילת מצות ככל האפשר, ושא"כ מסתבר דהה"נ בישיבת סוכה ובפרט באכילת פת שהיא עיקר המצוה וכמבואר מחובת הלילה הראשונה.

העולה מהנ"ל:

יתכן שישנן ג' מדות באכילת מצה בפסח:

- א' חובת כזית בלילה ראשונה.
- ב' תוספת אכילה בלילה זו שיש בה מצוה של בערב תאכלו מצות למהר"ל ולנצי"ב ולהר צבי היינו

ואין ביניהן אלא קצת דמיון בעלמא, ועוד דכבר כתבתי שקי"ל שלשון אפשר דמ"ב היינו דיותר מסתבר ל"י אלא שאין לו מקור מפורש, ואם כצד הראשון הרי יש קצת הכרח לומר דילפי' סוכה ממצה שיש מצוה של ז' ימים, ואם כצד השני הרי ליכא שום הכרח ורק דמיון בעלמא וכנ"ל שכמו שבמצות מצה לעצמה יש חיוב בלילה ראשונה ורשות בשאר הימים לכן יתכן לעיין האם במצות סוכה לעצמה נמי נימא כן, ולפי"ז אמאי יהא יותר מסתבר לומר שסוכה דומה למצה מבלי שום הכרח לומר כן ואמאי לא יהא ספק ממש.

ולפי"ז לכאורה לא גרע לילה ראשונה דפסח לאחר ה"מ"ז משאר ימי החג, אלא יתכן שאע"פ שיש בז' ימי החג מעלת שבעת ימים תאכלו מצות מ"מ מעלת בערב תאכלו מצות ליכא אלא בלילה הראשונה, ולפי הנ"ל למעלה זו יתכן שצריך לאכול את הריבוי דוקא תוך הסעודה של אכילה דחיובא וכנ"ל, דעי"ז אכתי מיקרי עסוק באכילה דמצה שדרכה בסעודה וכנ"ל.

והנה אם נקטינן שיש מצוה בסוכה ולא רק איסור, א"כ יל"ע אמאי צריכינן למילף מצות ז' ימים דפת בסוכה ממצה, דאטו האם גרע ממים שיש בו מצוה והמרבה לדור בסוכה ה"ז משובת, אא"כ נימא דהיינו מדרבנן ושמדאורייתא ליכא לא חיוב וגם לא מצוה אלא בדאיכא קביעות, ולכאורה אינו כן אלא שכל ישיבה וישיבה בסוכה יש בה קיום של מצוה דאורייתא.

ויתכן שספיקת המ"ב היתה מדס"ל שבערב תאכלו מצות היא מצוה בפ"ע,

ימים הוא לרבות בזה גם שאר הימים או"ד עיקר המצוה היא לעסוק באכילת מצה לז' ימים והא דבערב וכו' הוא לרמיא דין חיובא בכזית ראשונה דלילה ראשונה, ויתכן נ"מ למצת מצוה לכל ז' הימים, ולנשים, ולהרבות באכילות, והאם ע"י תוספת שיעורים או"ד אפילו בפחות מכשיעור, והאם דוקא בסעודה אחת, ולריבוי ימים ואכילות בסוכה וככל הנ"ל.

ד' ולכאורה יהא מקום לעיין אם הא דז' ימים הוא מצוה בפ"ע או"ד הימים חדא מצוה עם חובת לילה ראשונה, והאם עיקר המצוה היא חיובא דבערב תאכלו מצות והא דז'

025 1802

1. The first part of the document is a letter from the
 author to the editor of the journal. The letter is dated
 1911 and is written in a very informal style. The author
 discusses the progress of his work and the results of his
 experiments. He mentions that he has been working on the
 problem of the structure of the atom for some time and
 that he has been able to make some progress. He also
 mentions that he has been working on the problem of the
 structure of the molecule and that he has been able to make
 some progress. He concludes the letter by saying that he
 is very interested in the results of the experiments and
 that he is looking forward to the publication of the paper.

הכשר למאפיית מצות של ר' שלמה עלבא, בכת"י מרן רבי צבי פסח ז"ל